

TOVARNIŠKI VESTNIK

VRANJSKE INDUSTRIJSKE DRUŽBE

LETO: 1 JESENICE-FUŽINE

Št. 14.

*Z roko v roki
k boljši bodočnosti*

A. BERNHARD:

Nekaj iz zgodovine železarstva na Javorniku

(Dalje)

Rod Zoisov

Slično, kakor na Jesenicah, se je razvijalo tudi železarstvo na Javorniku. V listinah se prvič čita o Javorniku leta 1404. in se imenuje tu neki Herman, Osel imenovan. Dalje nam pa manjkajo imena lastnikov, dokler ne naletimo v letu 1568. na imena Jožef, Orfej in Pavel Bucelleni, ki so prišli, kakor znano, leta 1528. v naše kraje kot navadni kovači. Leta 1589. pa je delal na Javorniku le še sam Orfej, medtem ko najdemo Pavla na Savi. V letu 1616. se omenja prvič rodbina Posarell, medtem ko so se Bucelleniji preselili docela na Jesenice. Posarelli so prejeli 1. julija 1647 naslov baronov pl. Javornik. Oni so tudi zgradili javorniški grad, ki stoji še danes. Toda že leta 1722. je kupila vso posest gospa Marija pl.

Moškon, obdržala jo je pa le do l. 1752. Tega leta namreč je prešla posest v last Mihaela Angela Zois-a. Takrat je obstajala na Javorniku ena peč in dve kladivi, kjer je bilo zaposlenih 27 fužinarjev in kovačev, 59 knapov, 200 drvarjev in oglarjev, 4 faktori, tesarji in vozniki, skupno 286 mož. Javorniško jeklo je bilo takrat na izredno dobrem glasu, kar omenja tudi Valvasor, s pristavkom, da je popilo javorniško jeklo mnogo turške krvi. Vsi ti lastniki so delali po italijanskem načinu s tako zvanimi brejškimi pečmi, enako kakor na Savi, Plavžu in v Planini.

M. A. Zois je prišel v začetku 18. stoletja iz Berbenna v Bergamu (Italija) v Ljubljano, kjer je vstopil v trgovino Petra Antona pl. Codelli († 1727), ki se je

Zadnji iz rodu Zoisov Mihael Angelo Zois, prvi predsednik upravnega sveta KID od leta 1869. do 1879.

Visoka peč na Javorniku, ki je bila podrtja po zimi 1906—1907, v polnem obratu. Slika iz leta 1896.

pečala s prodajo železa. V letu 1739. je že prejel plemstvo z naslovom pl. Edelstein, a leta 1760. je postal baron. Ob njegovi smrti leta 1777. je že znašalo premoženje Zoisov skoraj 1 milijon fl. Razen 11 hiš v Ljubljani in 4 v Trstu, poleg Javornika in mnogo drugih posestev, so bili lastniki tovarne v Boh. Bistrici, pri Starih fužinah, Mojstrana in Radovna. Po očetovi smrti je prevzel posestvo njegov sin Žiga (rojen 23. nov. 1747). Žiga je bil znani mecen nove slovenske literature, znani učenjak, geolog (Zoisit) in botanik (Campanula Zoisii, viola Zoisii). Pod njegovim vodstvom je bila postavljena prva visoka peč na Javorniku, ki je bila pozimi 1906—1907 podrta. Od leta 1777. dalje pa je podjetje občutno propadalo. Razen tega, da je imelo močno konkurenco ob Jadranskem morju radi uvoza ruskega in švedskega železa, dalje, da ga je ovirala podražitev stroškov proizvodnje, so prišle še zasedbe Francozov, to je 1797 prva, nato 1805—1806 druga in 1809—1813 tretja, s kontribucijami in revkizicijami, ki so požrle mnogo denarja.

Klic naše mladine!

Zanimiva debata športnikov

V 7. številki »Tov. vestnika«, se je oglašil na moj prejšnji tozadevni dopis tovariš M. S. Za njegova izvajanja sem mu hvaležen, čeprav se z njim ne strinjam. On je bil edini, ki se je oglašil k besedi v tej za jeseniški šport tako pomembni debati, vključno temu, da ne goji športa se je čutil dolžnega, da z ozirom na molk vodilnih jes. funkcionarjev pove, kakšno je njegovo stališče. Za Tvojo kritiko tovariš še enkrat iskrena hvala.

Da bo moj odgovor bolj razumljiv, hočem poseči nekoliko globlje v stvar. Znano je, da so Jesenice, kar se tiče društev, organizacij in temu slično, na prvem mestu v državi. Menda ni jeseničana, ki bi ne bil član prosvetnega društva, športnega kluba, telovadne organizacije ali planinec. Velik del tvorne sile se izgublja v množici društev in organizacij, kjer se cepi do onemoglosti. Istotako je z jeseniškim športom. Zakaj si jeseniški športniki v svojih razvojnih vprašanjih, v histvenih, življenjsko važnih momentih nismo edini? Čemu cepimo naše športne sposobnosti v štiri klube (če smem prištevati tu sem še T. K. Skalo)? Našo razdvojenost izrabljajo drugi, da iz naše nesloge vlečejo dobiček, mi sami pa nazadujemo. Svoj čas so naši očetje služili tujemu gospodarju, ki jih je vladal s tem, da je enega izigral napram drugemu v svojo korist. Klasična slovanska slabost zaradi katere tudi jeseniški športniki po svojih talentih in uspehih, ki smo jih pokazali, ne moremo igrati vloge, ki bi jo mogli in ki nam pripada, ker izigramo eden drugega. Malenkostni so naši uspehi v primeru s silo naše mladine, ki se izgublja v nepotrebnih trenjih in borbah. Te borbe rušijo pot k splošnemu napredku, katerega bi nedvomno dosegli, če bi vladala med nami sloga vsaj v bitnih zahtevah našega športa. Kdor bi trdil, da nimam prav, ta ne pozna naših razmer, s svojo trditvijo bi šel preko dokazov zgodovine narodov, ki pričajo, da se utrip življenja ne ustavlja na jezovih miselnosti.

Borba za vsakdanji kruh ravno na Jesenicah zahteva vseh sil posameznika ter je zato jasno, da bomo na športnem polju mogli napredovati le tedaj, kadar ne bomo ustvarjali in načenjali vprašanj življenjske važnosti, od katerih zavisí naša bodočnost. V nasprotnem primeru nam bo usojeno žalostno umiranje v številčno nepotrebnih klubih, ker so Jesenice premajhne, da bi mogle nuditi vsem možnost življenja in napredka. Ne trdim, da

nočem športnem konkurence, nasprotno, konkurenca mora biti, ker le v razgibanosti, vsakemu človeku svojih nasprotij se ohrani in raste športni nivo. Žrtve takih notranjih borb pa so vedno doprinešene v splošno korist.

Pogubna pa je še ideja športne vzgoje, ki mora biti sveta in nedotakljiva vsem, v medsebojnih klubskih borbah izgine ter se na njeno mesto postavi politika, ali razna vprašanja manjvrednih, osebnih ali strujnih interesov, ki bi splošnim interesom športa morali biti podrejeni. Tako zlo se navadno razšopiri ter zasleduje povsem druge cilje. Pod krinko športa rušijo njegove temelje in jih končno tudi izpodkopljejo. Povejte mi, kako je z jeseniškim športom? Ali niso naše razmere res take? Kako dolgo bomo še »delali« na tej rakovi poti? Danes ni na Jesenicah kluba, katerega delo bi baziralo na široki podlagi športne vzgoje. Igrišča, smuški domovi ter davčne obremenitve so klube finančno izčrpali tako daleč, da je vse njihovo delo posvečeno samo sanaciji klubskih blagajn. To delo vrši ozek krog športnih delavcev in če od tega preostaja še kakšen drobec volje in prostega časa, je ta namen namenjen vzgoji mladine, ki jo vzgajajo v prvi vrsti kot svoj politični naraščaj. Politika in šport pa nimata prav nič skupnega. Tam kjer se začne politika je konec vseh športnih uspehov. Bojazan, da bodo že obstoječe organizacije izgubile članstvo je neutemeljeno. Saj planinsko društvo ne zbira lahko-atlete. Prepričan sem, da se n. pr. Čop Joža z ustanovitvijo novega kluba ne bo izneveril planinstvu in postal sprinter.

Tudi njena mladina ji bo ostala zvesta, ker je ona pristopila k društvu zato, da poseča pod njenim okriljem naše gore in spoznava domovino. Če pa bo kdo pristopil k novemu klubu bo to storil, ker ima veselje do športa, do plavanja, lahko-atletike, nogometa itd., torej iz športnega ozira ter bo kljub temu še vedno ostal planinec. Saj vemo, da mora ravno športnik biti vsestransko oblikovan človek, če hoče doseči svoj cilj popolnosti. Tudi prosvetno kulturna društva ne bodo izgubila svojega članstva iz istih ozirov, kakor že poprej omenjeno. Najmanjša bojazan pa obstoja za telovadne organizacije. Pravi športnik ve, kje tičijo skrivnosti uspehov, da je telovadnica vsakemu nujno potreba. Nasprotno trdim, da bi se število sedaj telovadečih z novim klubom povečalo, ker bi vsak član moral gojiti telovadbo, če bo hotel napredovati. Ne smemo zmetati šport, telovadbo, prosveto, planinstvo vse v en koš. Vsaka stvar ima svoje ideološke osnove, ki se ena od druge bistveno razlikujejo. Želimo, da se ustanovi nov športni klub, ki bo finančno dorasel, da mladino vzgaja resnično športno pedagoško. Tu bodo našli torišča vsi delavoljni nositelji športne ideje v skupnem delu brez ozira na svetovni nazor, ki ne bo in ne sme najti mesta v klubu. Kdor misli tako, dobrodošel, kdor vztraja na dosedanjih metodah, tak naj

Poklici katerim bo pripadala bodočnost

Tomaž Bat'a je nekoč izjavil: »Poklici, katerim pripada bodočnost so strokovnjak, podjetnik, prodajalec, poznavalec strojev, finančni strokovnjak in umetnik...«

Mi bi k temu pristavili še, da obsega pojem strokovnjaka slehernega ročnega in umskega delavca pri kakršnem koli delu, če to delo izvršuje strokovnjaško.

ostane tam kjer je, hvaležni mu bomo. Na uspehe naših športnikov smo mi ponosni. Ravno ti uspehi so dovedli do razmišljanja, koliko večji bi oni lahko bili, če bi odpadlo vse ono, kar sem uvodoma povedal. 90% vsega, kar smo pred svetom pokazali, je zasluga naših res vzornih poedincev in potem šele klubov. Nikdar nismo bili deležni podpor z juga, tudi za naprej homo delali brez njih. Naše delo mora sloneti na večletnem načrtnem programu. Kjer se dela smotrno, uspehi pridejo sami od sebe in bodo mnogo večji kakor sedanj; ker bi, finančno osigurana privatna iniciativa, ki mora tudi za nadalje ostati gonilna sila, ustvarjala čudeže. Vsem ustreči je nemogoče, zato se bodo našli mnogi izven našega dela ter bodo tvorili dobrodošlo konkurenčno protitež. Sčasoma bo naš krog rasel tako, da bomo v stanju prirediti športne mednarodne prireditve velikega obsega. Tu bo prišla do izraza naša volja in moč, ker so ravno Jeseničani poklicani, da tudi v bodoče, kakor so dosedaj, dvigajo ponosno našo trobojnico med zmagovalne nacije sveta. Potreba novega kluba, ki bo družil vse prave športnike Jesenic je želja športne mladine, ki odklanja vse, ki hočejo dokazati, da ni to v skladu z časovnimi potrebami. Želimo, da se upošteva športno mladino, ki najboljše pozna svoje slabosti in vrline. Želimo, da to upošteva tudi starejša generacija, ki se ni nikoli bavila z športom ter kljub temu le ona odloča o smernicah naše športne vzgoje. Zavedamo se, da te generacije ne bomo pridobili z dresuro poedinih tekmovalcev, rekorderjev, temveč z delom, ki je koristno za široke plasti našega mesta. To zahteva življenje in čas, ki je neizprosno. Mišljenje o borbi, ki se bo čez leta pojavilo proti iniciatorjem tega življenja je napačno. Naši uspehi bodo rastli s časom, ki je naš najboljši zaveznik in neizprosni sovražnik onih, ki si to želijo. Želja po močnem klubu vstaja in raste, kritika njena pa kleše in oblikuje ter pomaga, da se uresniči potreba bodočnosti, ki si jo mladina ne pusti vzeti. D. C.

Ko je Žiga 7. oktobra 1819 umrl, je prevzel železarne in trgovino z železom njegov nečak, ki je umrl 7. julija 1836. Podjetje je ostalo do leta 1869., ko ga je prevzela KID, v posesti te družine.

Njegov zadnji lastnik Mihael Angel je bil od leta 1869. pa do 1879. prvi predsednik upravnega sveta KID. Umrl je na svojem gradu Brdo pri Kranju, katerega je kupil lansko leto knez namestnik Pavle.

Naj dejstva povedò

Uspehi dejstvovanja določb nove kolektivne pogodbe. Prve slike iz prakse nove kolektivne pogodbe prikazujejo možnost večje storitve in zvišanja delavskih prejemkov.

Močni in odločilni pretresi, ki so v zadnjem času zavladali v železarskem gospodarstvu, niso prizadeli samo malih in neznatnih železarskih poslovalnic po zatišjih malih držav, nego so segli tudi globoko v poslovne prilike največjih železarn po kontinentih. Pojavila se je tako zvana hipna konjunktura, ki je prav tako hipno ustvarila nove prilike za vso železarsko proizvodnjo in trženje. Ker pa gospodarstvo že v svoji osnovi izključuje vsako sentimentalnost in vsako komodnostno poezijo, je bilo pač nujno, da so se tem novim prilikam primerno prilagodile vse panoge železarskega gospodarstva, ki ob teh spremembah nise hotele zapreti svojih poslovalnic. Da, pasti je morala marsikatera udomačenost, četudi se je je prijemala že tako zvana tradicionalna glorijska, pasti so morali pomenki in razgovori o ožjih interesih, pasti je morala marsikje tudi sovražnost, da se je pristopilo k delu za zagotovljenju obstanka in bodočnosti. V predzadnji številki smo navedli del teh sprememb na svetovnem in domačem trgu, ki so butale ob našo industrijo v obliki visoke podražitve in otežkočenja obratovanja in ki so nas prisilile, da smo še z večjo ljubeznijo, z žrtvami in z odgovornostjo za njen obstanek pristopili k obrambnemu delu za obstoj naše industrije. Veseli nas, da so nujnost tega obrambnega dela razumele tudi širše vrste naših sodelavcev.

Ko smo morali, radi vedno večje podražitve surovin in radi zjamčenja konkurenčne sposobnosti podjetja preurediti razmerje storitve v naših obratih, smo zahtevali maksimalno navidezno znižanje naših mezd za 11%. Že ob tisti priliki pa smo poudarili, da je našim sodelavcem dana možnost, da z večjo storitvijo popolnoma nadoknadijo tistih navideznih 11% znižanja. Vsak pošten in razsoden interesent za naše prilike mora in bo priznal po vesti, da je naše podjetje s svojimi najvišjimi mezdami v državi pokazalo, da je blagostanje delavstva njegov poudarjeni cilj, zato mora odpasti vsak nevedni ali hudobni očitek, da je podjetje v reguliranju mezd iskalo kaj drugega, kakor možnost zagotavljanja nadaljnega poslovanja in dela. Konkurenčna možnost in zagotovitev nadaljnega dela sta bila povoda, da smo morali našim delavnicam posvetiti novih skrbi in nove ljubezni.

Ko smo med pogajanjem za novo kolektivno pogodbo morali večkrat slišati neko bojazen od strani delavskih delegatov, da bo delavstvo oškodovano z določili v novi kolektivni pogodbi, da je premalo garancije, da niso akordne določbe pribite itd. itd., smo ponovno poudarjali, da ni naš namen krniti delavskih zaslužkov, nego je naša dolžnost za-

gotoviti delo sedanjosti in ohraniti industrijo bodočnosti. Že takrat smo ponovno poudarjali, da izključujemo vsako možnost neodkritosrčnosti, ker stojimo na stališču sožitja in sodelovanja, ki pa more in mora temeljiti le na zdravi gospodarski podlagi in na medsebojnem zaupanju naše delovne skupnosti. Prevelike so skrbi in težave našega podjetja, da bi smeli in mogli misliti drugače kot iskreno. Ako je morda od takrat ostal kak dvom, nas danes tem bolj veseli, ko moremo po prvih izračunih novega poslovanja jasno s številkami in iz prakse dokazati, da smo imeli prav, da smo iskreno mislili in delali. Nočemo navedati naslednjih dejstev radi kakega odgovora na tiha vprašanja, nego jih objavljamo radi izpričanja našega cilja za dosego delavskega dobra.

S povečano storitvijo je dana možnost, da se nadoknadi vsako navidezno znižanje delavskih mezd

Ko smo v členu 3, točka 4., nove kolektivne pogodbe zjamčili 15%-ni akordni pribitek, smo s tem zjamčili minimum za vsakega akordnega delavca v naših železarskih obratih. Zjamčili smo mu minimum, prosta pa mu je ostala možnost, da z večjo storitvijo doseže višji akordni pribitek. Zadovoljni smo danes ne zato, da lahko načenjamo debato, nego zato, ker nas veseli vsak delavski dobro, da moremo navesti primere, kjer je akordni pribitek dosegel tudi večkratno zjamčeno vrednost in je bil v isti višini tudi izplačan. Tako smo najlažje odgovorili tistim bojaznim »oškodovanjak«.

OBRATI MARTINARNE — dosega akordne pribitke v višini 33 %, 35 % in celo 39 %.

OBRATI CEVARNE — so dokazali celo, da je bila storitev prej preslaba in je sedaj z novo manjšo akordno postavko dosegla večjo stopnjo kot prej. Akordni pribitki so dosegli vrednost 35 %, 43 % in več.

OBRATI OPEKARNE — dosega v skupinah 36 % in 43 %, mnogi posamezniki se gibljejo od 16 %, 28 % do 31 %.

OBRATI FINE PLOČEVINE — v pocinkovalnici pridejo na 45 %, v lužilnici na 27 % in 44 %, v adjustaži tanke pločevine se giblje akordni pribitek do 39 %.

OBRATI VALJARNE — dosega 29 % itd.

Iz teh dejstev jasno vidimo, da je dana možnost, da se z večjo storitvijo

povsem nadoknadi tistih navideznih 11 % znižanja, kar smo ves čas trdili in kar so sedaj dokazali že številni primeri vpraksi. So pa tu še primeri, ki niso prišli do zjamčenega pribitka 15 % in te smo brez ozira na nižji akord polno izplačevali do zjamčene vrednosti.

Uspeh nove kolektivne pogodbe je priznan tudi v regulaciji skupinskih mezd, kjer je gros onih naših sodelavcev, ki so prišli prej na Din 40' dnevno, dosegel povišanje vsaj za Din 1'60. Uredilo se je razmerje s kategorizacijo pravično in praktično, kar se je posebno pokazalo pri naših kvalificiranih sodelavcih, ki po novi kolektivni pogodbi zaslužijo več brez vsake osebnostne doklade v čisti osnovni mezdi, kakor prej v svoji celotni mezdi. Nekateri priučeni delavci, ki so zaslužili prej 43 Din, pridejo sedaj na 48 Din, z osebnostno doklado pa morejo zaslužek še izboljšati. So primeri, ko dobi kvalificirani delavec od 200 do 300 dinarjev mesečno več kot prej. Ista slika se vidi pri drugih kategorijah, kjer so zaslužili prej 58 Din in pridejo sedaj na 68 Din. Osebnostna doklada je važen pribitek, ki je istočasno vzpodbuda delavcu za večji zaslužek, delovni skupnosti pa za večjo storitev. Delavec, ki se čuti zapostavljenega v nižji kategoriji, lahko zaslužek poveča z osebnostno usposobljenostno doklado nad sodelavca v višji kategoriji.

Jasnost obračuna se bo razvidela bolj in bolj, ko se bo v tovarni praktični novi izračun mezd v polni izvršnosti. — V namenu in cilju za dosego procvita podjetja in blagostanja delavstva hočemo močno nadaljevati delo na novih temeljih in hočemo pri tem vsestransko pospeševati, poudarjati in ljubosumno čuvati stopnjo blagostanja našega delavstva. Naše načelo, ki smo ga zasledovali, dokazali in ga zasledujemo, je, da more podjetnost procvitati le v blagostanju delavstva, blagostanje delavstva pa more rasti s procvitajočim podjetjem. — Vse to pa je naša skupnost, skupnost, ki je odvisna od zdravega gospodarstva in mirnega sodelovanja.

Alkohol

**odvzema razum
uničuje zdravje
in srečo
delavskih družin**

Študijsko potovanje delavcev KID v Porurje

Poročilo o prvi poučni ekskurziji slovenskih kovinarjev v obrate svetovne železarske industrije

(Dalje.)

Ogled tvornic

1. Dne 17. novembra so odposlanci posetili veliko železarno v Dortmundu, katere lastnik je »Hoerder Hüttenverein A. G.« s sedežem v istem mestu. Delegacijo je sprejel oberst Schuch, vodstvo delegacije po tovarni pa sta prevzela obratovodja Pieper, ki je 70% invalid iz svetovne vojne in vodja obratne organizacije Bernreiter. Tvoronica šteje nad 9000 delavcev.

2. Naslednji dan, dne 18. novembra je bil nemški državni praznik, zato je moral odpasti vsak ogled tvornic. Študijska delegacija sodelavcev KID pa je ta dan izkoristila za ogled državnega gospodarskega muzeja v Düsseldorfu.

3. Dne 19. novembra je delegacija ogledala železarno »Deutsche Eisenwerke A. G.«, oddelek Schalker Vercin v Gelsenkirchen-u. Vodstvo po obratih sta prevzela obratovodja Jensen, ki je istočasno vodja nemške delavske fronte (D. A. F.), nekdanj pa je bil kovač v isti tvornici ter inženir Lemkmeier. Ta tvornica šteje okrog 5000 delavcev.

4. Jugoslovanski državljani g. Deutschmann je dne 20. novembra oskrbel delegaciji ogled obratov »Gebrüder Böhler & Co A. G.« v Düsseldorfu-Lörick-u. Delegacijo je sprejel zastopnik države dr. Bodenheimer, vodstvo pa je prevzel obratovodja inž. Ortman iz mehanične delavnice. Ta tvornica ima le okrog 2000 delavcev. Seveda ne smemo tvornic meriti po posadi, temveč mnogo bolj po karakterju dela.

5. Naslednji dan so odposlanci KID ogledali cevarno manesmanovih cevi oddelek Heinrich Bierweis-Hütte v Duisburgu-Huckingen. Tega ogleda se je udeležil tudi generalni konzul Jugoslavije g. Dušan Pantič iz Düsseldorfa. Gospoda konzula in delegacijo je sprejel sam vodja tvornice dr. Schneider. Vodstvo po obratih so prevzeli obratovodja dr. Gillhausen, ing. Martin in politični vodja Lenartz. Ta tvornica šteje nad 4000 sodelavcev.

6. 23. novembra so sodelavci KID posetili industrijo Friedrich Krupp A. G., Friedrich Alfred Hütte v Reinhausen-u. Vodstvo ekskurzije so oskrbeli kapetan korvete von Türke, predsednik obratnih celic Grämer in obratovodja Schroer. Te tvornice zaposlujejo že 10.200 sodelavcev. Skupni koncern Kruppa pa zaposluje nad 95.000 delavcev.

7. Dne 24. novembra je bil določen ogled Hansche Werke A. G. v Duisburgu-Grossenbaum-u. Delegacijo je vodil in ji razkazal obrate inženir Hennig skupno z inž. Hillingmeier-jem, ki sta oba zaposlena v oddelku za časovne študije. Tvoronica zaposluje 1500 delavcev.

8. Tudi ta dan lahko polno štejemo v program, namreč nedeljo, dne 22. no-

vembra. To nedeljo so naši odposlanci posetili naše rojake, izseljence in delavske tovariše v koloniji Hamborn-Neumühl. Vtise, ki so jih naši ljudje dobili tam, bi najraje zamolčali. Je pač tako, kjer je Slovenec, tam mora biti vedno strankarski boj. Mirno zelo težko delamo. Že najdemo kaj, samo, da je zopet nova skupina, pa ima ali nima smisla. Tako je bilo tudi tam. Med dvema organizacijama slovenskih izseljencev ne vlada najboljši odnos. Je že tako, obe društvi skupaj bi bili bolj močni, da pa nista, je treba vsejati med Slovence boj. Tako je tudi že običajno pri nas. Vsi skupaj bi nekaj pomenili, delimo se v skupine, te skupine v skupinice itd., da je življenje ja bolj veselo, ker kaj drugega pametnega in koristnega z našimi skupinicami itak ne moremo doseči kot govore raz tribune. Je med našimi izseljenci še precej brezposelnih, vendar se brezposelnosti nič kaj dosti ne trudijo, da bi delo našli, ker dobivajo vsi brezposelni — tudi naši ljudje — podporo od države. Poleg te podpore, izplačuje brezposelnim nekaj še ostala

socialna organizacija, tako, da dobi vsak brezposeln 18 mark tedenske podpore. (To številko priobčujemo kot bolj točno, ker so jo slišali naši sodelavci prav od onih, ki podporo res dobivajo.) Nekateri dobivajo tudi več.

9. 25. november je bil dan odhoda. Ob 9. uri dopoldne so obiskali generalnega konzula, da se mu zahvalijo za naklonjenost in za trud, ki ga je imel z delegacijo. Gospod D. Pantič je omenil, da je pravkar dospelo povabilo tvrdke Koesch-Köln Neuessen A. G. v Dortmundu. Ker pa je bila delegacija že izčrpana program, te tvornice ni več posetila. Delegacija je odpotovala iz Düsseldorfa še isti dan in dospela dne 26. novembra ob pol sedmih zjutraj v München. V Münchenu je delegacija posetila še nemški muzej. Dne 27. novembra ob šestih zvečer je delegacija prispela zopet na Jesenice.

*

Podrobno smo navedli ves program, iz katerega je razvidno, da je delegacija polno izkoristila vse dni. Uspeh ekskurzije je prav v tem, da so odposlanci v kratkih dneh mogli ogledati toliko različnih tvornic, kar bi ne bilo mogoče v nobenem drugem kraju.

V nadaljnjih poročilih o tem potovanju bomo navedli še splošne preglede, na kar bodo dobili besedo udeleženci sami, da bodo povedali svoje vtise. Na ta poročila že danes opozarjamo vse naše sodelavce.

(Dalje.)

Trajanje in likvidacija štrajka pri železarski industriji v Zenici

»Jugoslavenski Gvoždar«, list za železarsko trgovino in industrijo poroča:

Predzadnja številka »Jugoslavenskega Gvoždarja« piše o zadnjem štrajku v Zenici. List piše:

»Štrajkovni val, ki besni po vseh krajih sveta ni prizanesel niti naši železarski industriji v Zenici. Dne 13. aprila je izbruhnil štrajk v ženiški železarni, kljub temu, da je podjetje pod nadzorstvom in v lastništvu države. Kljub temu dejstvu je bila uprava podjetja pripravljena po možnosti ustreči zahtevam delavstva, vendar je zahtevala, da se takoj vrnejo vsi delavci na delo, potem bo šele razgovarjala z delavskimi zastopniki. Delavci niso hoteli upoštevati teh pogojev, nego je skupina okrog 200 delavcev s terorjem prisilila v štrajk vse delavstvo. Tako je stavka obsegla vse delavstvo in vse podjetje.

Brezuspešna so bila prizadevanja podjetja, da pripravi delavstvo na sporazumno rešitev spora, tudi delavski zastopniki so naleteli na gluha ušesa, ker so štrajk organizirali in ga vodili ekstremni in skriti agitatorji. Zasedli so tvornico, po mestu pa so pobirali darove za stavkujoče. Žene so pred tvornico kuhale hrano za stavkujoče. Dokler so možje pazili, da nihče ne gre v obrate in da nihče ne nosi hrano po obratih, so žene v velikih kotlih kuhale pred tovarno in pripravljale jelo svojim družinam kar na licu mesta.

Pri vsem tem pa so se pripetili še primeri sabotaže. Ako bi v pravem času ne opazili saboterjev v tvornici, bi lahko nastala velika nesreča. Katastrofa je bila odstranjena pravočasno in saboterji predani oblastem.

Straže so zaprle vse dohode v tvornico, delavski predstavniki pa so konfirirali. Sklenjeno je bilo, da gre delegacija k banu in da zaprosi za posredovanje. Ban gospod Lukić v Sarajevu je sprejel delegacijo in obljubil pomoč. Brzotjavno se je obrnil na gospoda ministra za šume in rude Đuro Jankovića. Gospod minister je odgovoril, da ima uprava železarne baš od njega nalog, da v celoti ustreže delavskim zahtevam, ker pa se je stvar tako razvila, nima več interesa, da bi se pod takimi pogoji razgovarjal z delavstvom, dokler ne gredo zopet vsi na delo. Potem bo šele izpolnil opravičilne in možne zahteve delavstva.

Ban g. Lukić je sporočil odgovor delavstvu in mu svetoval, naj gre na delo. Ko se je delegacija vrnila v Zenico, je skušala nagovoriti delavstvo, da se vrne na delo. Ekstremni elementi pa o tem niso hoteli nič slišati, nego so nastopili še z večjimi demonstracijami. Začeli so onemogočati uvoz hrane v tvornico za one, ki so se tam nahajali. Ko so pripeljali hrano do vrat, so delavci polegali pod kolesa in so naročili ženam in otrokom, da isto store. Žandarmerijski pod-

polkovnik, ki je vse to osebno opazoval, je skušal lepo nagovarjati delavske straže, da prenehajo s to neumnostjo. Ko pa to ni pomagalo, je zakomandiral napad in tako strl štrajk. Po tem zlomu se je vrnilo na delo 95% delavstva, potem, ko so 6 dni nasedali agitatorjem.

Energično posredovanje oblasti je zrušilo podvig neodgovornih elementov v državni obrambeni industriji. Smatramo, da se taki pokreti ne smejo tolerirati v takih industrijah, ker morejo neodgovorni elementi uničiti celokupno prizadevanje vlade v pravcu ustvarjanja delovnega in državno obrambnega programa.

Radi tega je v takih primerih potrebna energija in brezobzirnost, s katero so takrat postopale oblasti, počevši od upravnika podjetja inž. Lazoviča, pa preko bana g. Lukiča in ministra g. Đure Jankoviča, vse do žandarmerijskega podpolkovnika, ki je z jurišem zaključil neposluh ekstremnih elementov tega državnega podjetja.

To geslo oblasti pozdravljamo v interesu naše stroke, priporočamo pa nadrejenim oblastem, da s to metodo postopajo tudi pri drugih štrajkih v državi, katere organizirajo delavci z zasedanjem tvornic po načinu inozemskih štrajkov.

(Po »Jug. Gvoždarju« št. 9., 1937.)

Poživimo spomine na davne dni...

Zbor sodelavcev na težki progi leta 1891.

Na sliki poznani stari sodelavci: Škoflek, Fülle, Goyne, Vidalski, Mölch, Mohorič, Kutnik Gabriel, Pokelšek, Lavtižar, Petnel, Odar,

Ančko. Živi še Lavtižar Vincenc, upokojenec na Javorniku in Škoflek, upokojeni delovodja v Zenici.

MED NAŠIMI GASILSKIMI TOVARIŠI

Proslava Florijanove nedelje. Kakor vsa gasilska skupnost po slovenski in jugoslovanski domovini, tako je praznovala Florijanovo nedeljo tudi gasilska četa Kranjske industrijske družbe, ki slovi kot ena najbolj vzornih čet v armadi gasilskih tovarišev mlade Jugoslavije. Praznovanje nedelje sv. Florijana je pri maši četi že tradicionalno in se začne s sv. mašo za umrle v tovarniški cerkvi na Savi. Cerkevne slovesnosti, ki jo je opravil »savski fajmošter« g. kaplan Križman, se je udeležila vsa četa pod vodstvom poveljnika g. Lukmana, sodelovala pa je družina Krekove godbe.

Po cerkvenem opraviu je bila v prostorih tovarniške kazine prirejena mala zakuska, ki jo pripravljala na vsak tak praznik za svoje gasilske tovariše KID sama. Zbrane goste in tovariše je pozdravil poveljnik v krasnem govoru, ki ga v izvlečku navajamo.

Govor poveljnika g. Lukmana:

»Spoštovani gostje, dragi tovariši! Ob današnji proslavi sv. Florijana mi je čast pozdraviti v naši sredi našega savskega župnika, preč. gosp. Križmana, urednika našega »Tovarniškega vestnika« g. Kuharja, vrlo in požrtvovalno Krekovo godbo in odposlanstvo javorniške gasilske čete. Vsem se iskreno zahvaljujem za prijazen odziv. Opravičiti pa moram predsednika gasilskih čet na Jesenicah in na Javorniku, gospoda dr. Ober-snela, ki zadržan, pošilja vsem iskrene pozdrave. Zahvaljujem se merodajnim činiteljem KID, osobito gospodu predsed-

niku A. Westnu in generalnemu ravnatelju g. Nootu, da je KID prevzela stroške veselega dela današnje proslave.

Resni del proslave, sv. maša zadušnica, je bil namenjen spominu umrlih članov gasilskih čet KID. Uverjen sem, da se je vsak izmed nas globoko zamislil, ko je v duhu srečal tega ali onega umrlega tovariša, ki je pred leti, ali celo šele pred meseci — kakor tragično preminuli tovariš Gustl Noč — z nami nesebično sodeloval na širokem polju gasilstva. Tudi vsakemu izmed nas lahko božja volja odmeri le kratek čas biti plemenit in požrtvovalen ter sodelovati v dobrobit bližnjega, splošnosti in podjetja, ki daje malone vsej gornjesavski dolini kruh in zaslužek. To je glavni smoter našega dela: varovati življenje in imetje našega bližnjega in vse te ogromne vrednosti, ki jih skupno označimo s Kranjsko industrijsko družbo.

Tej veliki nalogi smo lahko kos le takrat, če smo vedno pripravljeni in izvežbani. Prav posebno moramo biti to sedaj, ko KID ob velikih investicijah za produktivne obrate še ni mogla najti sredstev, da nas oprepi tako, kakor mora biti opremljena vsaka moderna in udarna gasilska četa. Toda upati je, da bo v doglednem času led prebit in da se bo resno pristopilo tudi k modernizaciji tovarniških čet.

Medtem, ko proslavlja četa Jesenice sv. Florijana tu, ga proslavlja javorniška četa na Koroški Beli, odnosno na Javorniku. Da skupno manifestirata povezanost in tovarištvo, sta četi druga drugi poslali na proslavo odposlanstvo. Odpo-

slanstvo iz Javornika naj sporoči tovarišem naše iskrene pozdrave.

Našemu mlademu kralju Nj. Vel. Petru II. in našemu visokemu pokrovitelju Nj. Vis. kraljeviču Tomislavu trikratni »Živijo!«

Prisotni gasilski zbor je sprejel iskreni nagovor svojega poveljnika z iskrenim aplavzom.

Obramba proti plinskim napadom.

Strokovni list »Gasilec« prinaša poglavja o upoznavanju in obrambi proti strupenim plinom. Da bi mogli seznaniti s temi poglavji vse naše sodelavce in širšo javnost, bomo v prihodnje prinašali sestavke o tej važni obrambni službi.

Ena za druga

ENA ZA DRUGO zapirajo države izvoz starega železa. Za RUMUNJO, ki je povsem prepovedala izvoz starega železa že v mesecu aprilu, je prišla sedaj še TURČIJA. Tudi Turčija se je popolnoma zaprla. Poznano je, da je turški trg veljal nam, sedaj se je še ta zaprl. Za Turčijo je sedaj prišla še GRČIJA, kjer smo prej svobodno nakupovali železo po klirinškem prometu. Od sedaj naprej moramo imeti za nakup starega železa v Grčijo devize, s katerimi razpolaga Narodna banka. Za bone Grčija noče več prodajati.

Ko gledamo našo zalogo starega železa, nas obdaja strah v mislih, da je naša industrija odvisna od posledic gornjih resnih novic.

NAŠI JUBILANTI

Koren Ferdinand.

Kot 21 letni mladenič je prišel 16. aprila l. 1907. iz St. Jakoba v Rožu na Jesenice. Tu je našel svoj drugi dom, tu si je izbral življenjsko družico. Polnih 30 let težkega dela v pocinkovalnici ima za seboj, dela, ki ga je vedno izvrševal z vso vestnostjo in točnostjo. Svoje najlepše življenjske sile je pustil v naših obratih, vedno pripravljen na vse težave, ki jih prinaša ta poklic. Naš jubilarant je eden najboljših delavcev te stroke ter dober tovariš sodelavcem, ki pod isto streho in istimi gospodarji pošteno služijo svoj kruh.

Pintar Janez.

Dne 25. aprila je poteklo 25 let, odkar je naš vrli sodelavec Pintar Janez zaposlen kot galičar v našem podjetju. Že kot zrel mož je prišel l. 1912. iz Trsta na Jesenice, kjer si je kmalu uredil lastno ognjišče. Vsa dolga leta je dajal svoje sile in sposobnosti na razpolago našemu podjetju, pri katerem uživa sloves pridnega in vestnega delavca.

Arnež Anton.

Dne 6. maja je praznoval naš sodelavec Arnež Anton 25 letnico napretrganega službovanja v naši tovarni. Kot 19 leten mladenič je prišel l. 1912. na Jesenice, kjer si je kmalu nato izbral življenjsko družico in si uredil prijeten dom. Že dolga leta je zaposlen kot lokomotivski kurjač in opravlja to težko in nevarno delo v polno zadovoljstvo svojih nadrejenih. Naš jubilarant je zelo simpatičen mož, krepak delavec in dober tovariš svojim sodelavcem, predvsem pa skrben gospodar in oče.

Perhinik Jože.

V ponedeljek, dne 10. maja je minulo 40 let, odkar je naš sodelavec Perhinik Jože prišel za delo v naši tovarni. Leta 1897. je kot 23 letni krepak in zal nulačen prišel iz St. Jakoba v Rožu na Jesenice, kjer je dobil delo kot strojni ključavničar v naši tovarni. On je eden od tistih redkih aktivnih delavcev, ki so pred dolgi desetletji prišli iz Korotana na Jesenice in dali dobre temelje žičarski in žebčarski stroki in vzgojili močan kader mladih in sposobnih delavcev. Vsa dolga leta je vršil službo zelo marljivo in vestno v polno zadovoljstvo svojih predstojnikov.

Starc Alojz.

Dne 6. maja pa je minulo že 45 let, odkar je zaposlen Stare Alojzij v naši tovarni. On je bil rojen l. 1878. na Jesenicah in je eden od tistih redkih domačinov, ki so se skoraj poizgubili v veliki množici delavcev, ki so prišli od drugod v naš industrijski kot. Kot 13 leten deček je vstopil l. 1892. v našo tovarno, kjer dela v raznih valjčnih in topilniških obratih kot kurjač in predkurjač. On je zrasel s tovarno in preživel vsa razdobja njenega velikega razvoja. Za dolgoletno zvesto in naporno delo mu je ravnateljstvo dalo lansko leto lepo in zaslužno priznanje. Stare je dober in priden delavec, dober zakonski drug, predvsem pa skrben oče nedoraslim otrokom.

Barbarino Štefan.

Dne 13. maja je minulo 25 let, odkar dela naš sodelavec Barbarino Štefan v železarni na Javorniku. Kot njegov orjaški oče, tako je tudi on krepko prišel za delo v valjarni. Delal je na raznih voljčnih progah kot zankar in načenjalec, sedaj pa je že več let zaposlen kot predvaljač. Poln življenja in ambicije dela z vso vnemo v tovarni, krepko pa se uveljavlja tudi na zunaj v narodnem in kulturnem življenju, kjer si je ustvaril lepe in ugledne pozicije. Barbarinov Štefan je fant od fare, dober predelavec, vzoren življenjski drug in iskren tovariš svojim sodelavcem, pri katerih uživa ugled in spoštovanje.

Jamar Lenard.

2. maja je minulo 38 let, odkar je vstopil v tovarno naš sodelavec Jamar Lenard. Rodil

se je 1877 na Boh. Beli kot sin čevljarja. Kot otrok je bil pastir, z 11 letom je pa vstopil v službo kot sluga k znanemu rodoljubu knezu Karlu Polignacu v Grad Podvin pri Mošnjah. Tam je služil do 16. leta. Ker so njegovi gospodarji šli na Francosko, njega pa starši niso pustili z njimi, si je moral poiskati drugo delo. Nekaj časa je služil na Koroškem in Gornje Štajerskem ter na Javorniku, nakar je kot 22 letni fant vstopil v tovarno KID. Delal je v martinarni in na težki progi, nato pa v hladnodelni valjarni, kjer dela še danes. Njegovi predstojniki so bili z njim vedno zadovoljni, ter je s svojo vestnostjo bil vedno vzgled drugim. Vrlemu jubilarantu kličemo: na mnoga leta!

NOVICE

Opomini iz sodobnega življenja

IV.

Pierre Cot, minister za aviacijo francoske republike: »V polni zavesti in v priznanju svoje odgovornosti bi želel povedati javnosti, da obstoja na svetu vsaj pet zrakoplovnih armad, od katerih pa lahko že ena sama povsem poruši in zavrta z zemljo največja mesta ter iztrebi prebivalstvo vsake druge države. Toda nobena od teh zrakoplovnih armad ni v stanju, da bi zavarovala meje svoje lastne domovine.

Kaj pomeni to? Da bo bodoča vojska pomenila boj za iztrebljenje naroda. To ni prazna fraza. Kot minister zrakoplovstva morem to trditev podkrepiti z lastnimi izkuštvami...

Da, edino orožje proti takim nesrečam ostane v vzgoji, v vzgoji k dobremu. Taka vzgoja naj začneja pri zibelki, naj gre skozi družine in domove, skozi šole v življenju. Tako bo izginila sovražnost, sovražnost, ki je največja človeška napaka.

V.

PRAZNI DELA.

Prvi maj v davnini, v pretekli dobi in danes. Majnik je bil od pamtiveka posvečen praznovanju prerodenja narave, kot praznik življenja nad smrtjo. To najdemo v vseh poganskih veroizpovedih. Praznik, ko se narava prebudi k plodnosti in delu, k tvornemu in za človeštvo koristnemu delu. Tudi danes so ohranjeni ostanki tega praznovanja in naši »mlajci«, ki jih tu in tam postavljajo v majskih jutrih, so s tem v zvezi.

Kot praznik dela pa je bil prvi maj izbran na mednarodnem socialističnem kongresu v Parizu ob priliki ustanovitve II. internacionala leta 1889. Kongres je prazniku dela dodal še politično ozadje in zahteval, da se prvi maj določi kot propagandni dan za socialistične ideale. Prvi maj se je potem praznoval po evropskih državah še nekaj časa. Pozneje pa so se morali marksisti zadovoljiti z večernimi proslavami in z natikanjem rdečih znakov. Le ponekod, kjer so marksisti strahovali podjetništvo, so se obredni opravljali na slovesen način. Nekatera podjetja so na prvi majnik dajala tudi brezplačen dopust, da so imela mir. Od leta 1892. dalje pa je skoro vse zaspalo.

Po letu 1900. se je praznik prvega majnika zopet začel razvijati ter je v Nemčiji postala stalna ustanova, v Avstriji pa vsaj v nekaterih industrijskih krajih. Od takrat dalje se je praznik izkoristil izključno za politične marksistične manifestacije brez vsake idealne zveze z delom. Ponekod se je te manifestacije nasadili tudi revolucionarni pokret in je prvega maja prišlo do pretepov, izgrediv, stavek, pobijanj in tako dalje. V svetovni vojni je z II. internacionala vred propadel tudi prvomajniški praznik. V povojni dobi sta si prvi majnik osvojila komunizem, to je III. internacionala, in sicer v Rusiji kot obvezen praznik — ter fašistični pokreti v Italiji in Nemčiji. Nemški fašizem je odredil prvi maj za državni praznik za vse ljudi. Vse mora tisti dan na marš, tako, da so vsi zadovoljni. To je bilo sklenjeno leta 1933. in od takrat fašistična Nemčija prvi maj najbolj svečano ob-

haja. Razen Sovjetske Rusije in Francije ni nobene dežele na svetu, ki bi prvi majnik praznovala kot marksistični propagandni dan, izvzevši posameznih vodij, ki izhajajo po svoji ideologiji še z predvojne dobe ter se trudijo, da bi malo pomanifestirali, kjer jim državni zakoni tega ne zabranjujejo. Reči moramo, da so fašistične države prvi majnik zares posvetile delu in njegovi proslavi, medtem ko izkorišča Sovjetska Rusija ta, za njo tudi obvezni praznik za vojaške in oboroževalne parade.

Prvi majnik je bil izrabljen dolgo kot marksistični propagandni dan, v sodobnem svetu pa je kot tak izgubil veljavo. Dobil je vsebino proslave delavskega dela in truda brez ozira na politično opredeljenje. Tega praznika, ki izkazuje spoštovanje do dela, ki pomeni počastitev vseh delovnih stanov ročnega in umskega dela se udeležujemo tudi mi.

GOSPODARSKE ZANIMIVOSTI

15.000 novih delavcev v Francijo.

Francija namerava vzeti iz Jugoslavije 15.000 novih delavcev, večinoma rudarjev. Naši ljudje so poznani kot odlični rudarji. Francoska vlada bo po dolgem času ratificirala konvencijo, ki bo dajala našim izseljencem po desetih letih dela že pravico do penzije. V primeru onemoglosti pa bodo izseljenci dobili penzijo že po 5 letih. To je vsekakor velika pridobitev, na katero so baš naši izseljenci dolgo čakali in so se po dolgi dobi dela vračali v domovino brez vsakih pravic. Sedanja naša vlada, ki je organizirala z izseljenci boljši stik, je to zahtevo pospešila. Za nas je izseljeniško vprašanje velike važnosti tudi v Franciji, saj so lansko leto izseljenci samo preko banke Baruch v Parizu poslali domov preko 130.000.000 dinarjev.

Moderne železarne in plavži v Grčiji.

Grška vlada je sklenila, da zgradi veliko železarsko industrijo in nekaj visokih peči. Minister za trgovino in industrijo je pooblaščen, da nujno izdela potrebne načrte. Vidimo, kako se vse države zapirajo in osamosvojujejo. Verjetno je, da bo tudi grški trg zasedel Krupp, ki ne izvaža rad, nego raje proizvaja kar v državah, kjer prodaja. Nemška tehnika in produktivnost je poznana, da v državah, kjer prodaja, rada gradi tvornice, ki pa potem same po sebi prijemljejo za vrat tisto industrijo, ki jih je postavila, s tem, da odvzemajo trg.

ZA DOBRO VOLJO

A.: Ali si ti demokrat?

B.: Ne!

A.: Kaj pa si potem?

B.: Poročen!

Sinko: Dedek, kaj pa ste imeli prej, ko ni bilo radia?

Stari oče: Mir, dragi sinko, mir smo imeli.

Prva prijateljica: Ti veš, oni gospod me zasleduje že ves čas, kako bi se ga rešila?

Druga prijateljica: Idi pred kako draguljarno in glej v izložbo.